

Biuletyn

Centrum Szkolenia OPBMR w SZ RP

TAKTYCZNA BROŃ JĄDROWA ROSJI

W tym numerze:

- Taktyczna broń jądrowa Rosji 1
- Zasoby rosyjskiej taktycznej broni jądrowej 2
- Regulacje w zakresie „non-strategic nuclear weapon” 4

Rosja nie zamierza ujawniać miejsca przechowywania swojej taktycznej broni jądrowej i informacji o jej ilości. Dla kogo będzie korzystne, jeśli ujawnimy te informacje?

Michaił Uljanow, dyrektor departamentu MSZ Rosji ds. bezpieczeństwa ibrozbrojenia

Redakcja:

- * ppłk dr inż. Mariusz MŁYNARCZYK
- * mjr mgr inż. Marcin SZERSZEŃ

Prezentowane w biuletynie treści zostały opracowane na użytek wewnętrzny AON na podstawie źródeł jawnych, są jedynie opinią ich autorów i nie stanowią oficjalnego stanowiska MON w rozpatrywanym zakresie.

Zawarte w doktrynie wojskowej Federacji Rosyjskiej (FR) sformułowanie o dopuszczalności użycia broni jądrowej jako środka odwetu nawet w przypadku zagrożeń konwencjonalnych, zyskuje szczególnie na znaczeniu w obecnej sytuacji polityczno-militarnej na Ukrainie. Co prawda, w 2010 roku anulowano w doktrynie zapis o prewencyjnym użyciu broni jądrowej, to jednak potraktowano NATO jako bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa FR, pomimo podejmowania stałych wysiłków na rzecz poprawy relacji między obiema stronami. Paradoksalnie, wizja użycia **taktycznej broni jądrowej (TBJ)** mogłaby działać odstrasżająco, prowadząc do deeskalacji i zapobieżenia wojnie nuklearnej, pozostawiając jednocześnie zasoby strategicznej broni jądrowej w stanie nienaruszonym. TBJ obejmuje ładunki o mocy rzędu kilku - kilkunastu, rzadziej kilkuset kiloton, które mogą być użyte przy wykorzystaniu różnorodnych systemów przenoszenia (np.: lotnictwo, artyleria lufowa, wyrzutnie pocisków balistycznych lub manewrujących). Spośród wyżej wymienionych ocenia się, że najpoważniejsze zagrożenie stanowią pociski ISKANDER.

Przyjmując Obwód Kaliningradzki, jako potencjalne miejsce ich bazowania, w zasięgu rażenia znajduje się większość terytorium Polski (rys.1). Obiektami uderzeń byłyby cele wysoko opłacalne, takie jak stanowiska dowodzenia związków taktycznych i operacyjnych, zgrupowania wojsk, elementy ugrupowania bojowego lub obiekty o kluczowym znaczeniu dla wykonywanego zadania. Przewiduje się, że czynnikiem inicjującym jej użycie, może być utrata możliwości osiągnięcia przez przeciwnika założonego celu operacji z wykorzystaniem konwencjonalnych środków walki. W działaniach bojowych TBJ może być wykorzystana w celu pozbawienia przeciwnika inicjatywy, rażenia siły żywej, sprzętu bojowego i infrastruktury, dezorganizacji systemu dowodzenia, izolacji terenu, ostony skrzydeł własnego ugrupowania bojowego, wytworzenia lokalnej przewagi, zyskania na czasie, odtworzenia odwodów czy też zmuszenia strony przeciwnej do działania w warunkach skażeń promieniotwórczych. Ochronie przed czynnikami rażenia TBJ (fala uderzeniowa, promieniowanie cieplne, promieniowanie przenikliwe, promieniotwórcze skażenie terenu oraz impuls elek-

Rys. 1. Potencjalny zasięg rażenia pocisków ISKANDER

(tromagnetyczny) sprzyjać będzie nie tylko wysokiemu poziomowi wyposażenia wojsk w sprzęt i środki ochronne, ale przede wszystkim wysokiej manewrowości wojsk i zdolności dowództw do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki pola walki z tym związane. Z powyższego względu, proces oceny ryzyka uwzględniający trzy zasadnicze aspekty: ocenę zagrożenia od TBJ, ocenę wrażliwości wojsk oraz wpływ przewidywanych strat na osiągnięcie celu prowadzonych działań, ma zasadniczy wpływ na efektywność funkcjonowania systemu OPBMR, który stanowi jeden z zasadniczych filarów ochrony wojsk (*Force Protection*).

„Doktryna wojskowa FR”, Rozdział 3, pkt. 22

O możliwości użycia TBJ ostrzega politolog Andrzej Piątkowski, były dyrektor Centrum Studiów Strategicznych w Moskwie. Jego zdaniem Rosja może rozważyć scenariusz wykonania uderzeń jądrowych w obrębie państw Europy Wschodniej, unikając jednak „konfrontacji” z Europą Zachodnią. Miałoby to na celu obnażenie „nieudolności” NATO oraz umożliwienie Rosji odtworzenia dawnej strefy wpływów. Choć wydaje się, że zagrożenie TBJ ma wymiar czysto hipotetyczny, postrzeżenie przez Rosję taktycznej broni jądrowej jako substytutu broni konwencjonalnej z pewnością budzi refleksje co do realnych jej zasobów i możliwości użycia.

Jak groźny jest potencjał TBJ Federacji Rosyjskiej? Jakie mechanizmy chronią społeczność międzynarodową przed narastającym zagrożeniem? Niniejszy biuletyn powstał z zamiarem dostarczenia Czytelnikowi materiału poruszającego problematykę TBJ w aktualnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych. [MM]

⇒ **TBJ to broń krótkiego zasięgu, maksymalnie do około 450–500 km, zdolna do przenoszenia ładunków nuklearnych. Przeznaczona do bezpośrednich działań bojowych, dlatego też wykorzystywana może być w działaniach o ograniczonym charakterze.**

TU-22M BACKFIRE

Masa (tony): 125

Prędkość przelotowa (km/h):

2'450

Wymiary (m): 23,3/32,3 x 42,5 x 11,1

Pałap. (m): 15'000

Zasięg (km): 7'000

Napęd: 2 DTRD-NK25, 2 x

25'000 kg

Załoga: 4

Uzbrojenie: 3 AS X-22; 6 AS X-15

23 mm DP GSh-23M,

bomby KAB500/1500 w tym

bomby jądrowe

Su-24 FENCER

Załoga: 2

Prędkość maksymalna:

2000km/h (1350km/h)

Prędkość wznoszenia: 180 m/s

Pałap praktyczny: 17 500m

TAKT. PROMIEN DZIAŁANIA:

330km (1000km)

Masa uzbrojenia: do 8000kg

Cele naziemne: bomby TN-1000,

TN-1200,

do 38 bomb FAB-100, do 4 bomb

kierowanych TV

lub laserowo, NPR 57 – 370mm,

zasobniki SPPU-22

lub pociski raketowe p-z: AS-7

KERY,

AS-10 KAREN, AS-11 KILTER,

AS-12 KEGLER,

AS-14 KETGE, AS-13 KINGBOLT,

AS-17 KRYPTON

pociski raketowe p-p: 2 x AA-8

APHID.

Zasoby rosyjskiej taktycznej broni jądrowej

Rosja dysponuje największym na świecie potencjałem **taktycznej broni jądrowej (TBJ)**. Domniemanym głównym zadaniem rosyjskiej TBJ ma być równoważenie przewagi NATO i Chin w uzbrojeniu konwencjonalnym. Rosyjskie władze nie ujawniają informacji na temat rozmiaru tego arsenału, ani jego roli w planach obronnych, co wywołuje obawy o możliwość jego szerokiego użycia podczas hipotetycznego konfliktu zbrojnego. Zaczynamy jednak od definicji taktycznej broni jądrowej: TBJ to broń krótkiego zasięgu, maksymalnie do około 450–500 km, zdolna do przenoszenia ładunków nuklearnych. Przeznaczona do bezpośrednich działań bojowych, dlatego też wykorzystywana może być w działaniach o ograniczonym charakterze. Jak widać, definicja wskazuje, że taktyczne użycie broni jądrowej to zastosowanie jej przeciwko siłom przeciwnika, infrastrukturze i instalacjom logistycznym celem wsparcia prowadzonych działań, a w szczególności szeroko rozumianego manewru wojsk, z reguły ograniczone do obszaru prowadzenia operacji. Do TBJ (ang. Tactical Nuclear Weapon /TNW/ lub Non-Strategic Nuclear Weapon /NSNW/) zaliczane są miny, bomby grawitacyjne, wyrzutnie raketowe średniego zasięgu, broń artyleryjska, torpedy. Moc ładunków głowic waha się od 10 kt do 1 Mt. Taktyczna broń jądrowa jest spuścizną „zimnej wojny”, o której istnieniu wydawało się, że świat już zapomniał. Dotychczas bowiem nie była ona uwzględniana w kolejnych traktatach o ograniczeniu zbrojeń strategicznych. Jedyne próby unormowania kwestii TBJ to tzw. Presidential Nuclear Initiatives (PNIs) z 1991 oraz 1992 roku. PNIs były jednostronnymi, nieformalnymi inicjatywami, w wyniku których najpierw amerykański prezydent George Bush senior, a później w ślad za nim, prezydent ZSRR Michaił Gorbaczow, zobowiązali się do zniszczenia znacznych ilości TBJ składowanej w arsenałach obu krajów. Inicjatywy te nie posiadały jednak mechanizmów weryfikacji, wobec czego trudno jest ustalić obecnie czy wszystkie ich zobowiązania zostały wypełnione, oraz ile sztuk broni tego typu pozostaje jeszcze w dyspozycji obydwu państw.

Niestety szacowanie bieżącej liczby taktycznych głowic jądrowych opiera się na przeliczeniu deklarowanej ilości zniszczonych głowic w stosunku do stanu wyjściowego z 1991 r. W 2005 r. na konferencji przeglądowej Traktatu o Nieprolifracji Broni Jądrowej (NPT), zastępca ministra spraw zagranicznych Rosji—Siergiej Kisliak stwierdził, iż rosyjskie taktyczne siły nuklearne zostały zmniejszone 4-krotnie. Dane te zostały potwierdzone w raporcie dystrybuowanym pięć lat później przez przedstawicieli rządu rosyjskiego w kolejnej edycji tej konferencji.

Dane z 1991 r. różnią się od siebie w zależności od źródła. Najwyższa liczba, podawana przez deputowanego rosyjskiej Dumy Aleksieja Arbato-wa wynosi 21 700 głowic natomiast najmniejsza to 13 000, wskazana przez amerykańską Agencję ds. Rozbrojenia i Kontroli Zbrojeń. Biorąc pod uwagę ww. skrajnie różniące się wielkości i obniżając je o 75 % obliczono, że Rosja posiada ok. 3200-5400 taktycznych głowic jądrowych.

Redukcja arsenału taktycznego jednak wciąż postępowała i w listopadzie 2011 r. James Miller zastępca Sekretarza Obrony ds. Strategii przedstawił raport w którym wskazał, że Rosja posiada 4000-6500 wszystkich głowic nuklearnych z tego ok. 2000-4000 to głowice taktyczne. W 2012 r. przedstawiciele Pentagonu potwierdzili te dane. Źródła otwarte podają, iż Rosja posiada w chwili obecnej 2000 taktycznych głowic jądrowych. Dane te są oszacowane na podstawie ilości środków przenoszenia desygnowanych do tego rodzaju głowic, wzorców doktrynalnych działań bojowych oraz możliwości bojowych platform przenoszących głowice.

Szacuje się, że Siły Powietrzne Rosji posiadają ok. 730 głowic pocisków balistycznych i bomb lotniczych. Samolot bombardujący Tu-22M3 jest w stanie przenosić zarówno bomby jak i pociski powietrze-ziemia, natomiast Su-24M i Su-34 jedynie bomby.

Marynarka Wojenna posiada ok. 700 sztuk różnego rodzaju głowic pocisków balistycznych, przeciwlotniczych, raketotorped, torped i bomb głębinowych zamontowanych na różnych typach okrętów. Najbardziej szeroki wachlarz środków przenoszenia znajduje się na łodziach podwodnych, w tym na najnowszej z napędem atomowym klasy Sewerodwińsk.

Wojska obrony powietrznej są w posiadaniu 430 taktycznych głowic jądrowych znajdujących się w systemach obrony powietrznej Moskwy (S-300), systemu obrony wybrzeża SSC-1B Sepal i systemu obrony przeciwraketowej A-135. Rosja rozpoczęła wymianę systemów S-300 w pułkach obrony powietrznej na nowszy system S-400 (8 wyrzutni po 32 pociski każda). Nadal trwają dyskusje, który ze środków przenoszenia S-300 tj. SA-10/12/20 jest wyposażony w głowice jądrowe i czy S-400 również ma takie możliwości.

Mimo deklaracji Rosji w 1991 r. o całkowitej likwidacji TBJ w wojskach lądowych, nadal szacuje się, że znajduje się tam ok. 170 głowic jądrowych do wyrzutni SS-21 Scarab (Toczka) oraz SS-26 Stone (Iskander). W ciągu następnej dekady Iskandery mają całkowicie zastąpić Toczki i trafić na wyposażenie brygad raket taktycznych. W 2013 roku pojawiły się doniesienia dotyczące rozmieszczania Iskanderów w Obwodzie Kaliningradzkim. Prezydent Putin zdementował te pogłoski i oznajmił, iż rozmieszczenie wyrzutni w tym rejonie uzależnione jest od realizacji planów Tarczy Antyraketowej w Polsce.

Liczba taktycznych głowic jądrowych podana w szacowaniach powinna być powiększona o głowice wycofane z użytkowania i oczekujące na rozbrojenie. Według przedstawicieli rządu rosyjskiego wszystkie taktyczne i strategiczne głowice jądrowe składowane są centralnie w wyznaczonych składnicach uzbrojenia. Niektóre źródła podają jednak, że część głowic przechowywana jest w składach 12 Dyrektoriatu GUMO, które znajdują się na terenie byłych baz wojskowych Marynarki Wojennej i Sił Powietrznych, rozmieszczonych w pobliżu jednostek wojskowych z platformami do przenoszenia głowic.

Dane szczegółowe obrazujące zasoby TBJ Federacji Rosyjskiej zawarto w tabeli 1.

Tab. 1. Zestawienie zasobów taktycznej broni jądrowej Federacji Rosyjskiej

Rodzaj platformy przenoszenia (wg NATO)	Ilość	Środek przenoszenia (wg. NATO)	Szacowana ilość głowic
Siły Powietrzne			~730
Samolot bombowy Tu-22M3 Backfire-C	150	Bomby: AS-4 Kitchen, AS-16 Kickback,	
Samolot bombowy Su-24M Fencer	260	Bomby	
Myśliwiec bombardujący Su-34 Fullback	20	Bomby	
Marynarka Wojenna			~700
Okręty podwodne			
Borey	1	rakietotorpeda SS-N-15	
Delta IV	6	rakietotorpeda SS-N-16	
Delta III	3	torpedy	
Oscar II	8	pocisk rakietowy SS-N-19, SS-N-16	
Akula I/II	10	pocisk rakietowy SS-N-21, SS-N-16, SS-N-15	
Sewerodwińsk	1	SS-N-16, SS-N-15	
Sierra I/II	3	SS-N-21, SS-N-16,	
Victor III	4	SS-N-21, SS-N-16,	
Kilo	15	torpedy	
Lotniskowce			
Kuźniecowa	1	SS-N-19	
Krażowniki			
Kirow	2	SS-N-19, SS-N-16, pocisk rakietowy SA-N-20, BG	
Sława	3	pocisk rakietowy SS-N-12, SA-N-20, BG	
Niszczyciele			
Sovremenny	7	pocisk rakietowy SS-N-22	
Udaloj II	1	SS-N-22, BG (bomba głębinowa)	
Udaloj	8	BG	
Fregaty			
Kriwak I	2	BG	
Neustrashimy	2	SS-N-16, SS-N-15	
Korwety			
Nanuchka I/III	14	SS-N-9	
Tarantul III	18	SS-N-22	
Wodoloty			
Dergach	2	SS-N-22	
Wojska Lądowe			~170
Zestaw rakietowy SS-21 Scarab (Toczka)	150	SS-21 Scarab	
Zestaw rakietowy SS-26 Stone (Iskander)	24	SS-26 Stone	
Wojska obrony powietrznej, antyrakietowej i wybrzeża			~430
System przeciwrakietowy A-135	68	ABM-4 Gorgon, ABM-3 Gazelle	~68
System przeciwlotniczy S-300 (SA-10/12/20)	1 000	SA-10 Grumble, SA-12 Gladiator/ Giant SA-20 Gargoyle	~340
Systemy obrony wybrzeża	34	SSC-1B Sepal	~17
RAZEM			~2000

KORWETA RAKIETOWA typu Molnia (TARANTUL III), t. 205

Wyporność: 455 t
 Długość: 56,1 m
 Prędkość: 36 węzłów
 Zasięg działania: 1650 mil przy prędkości 14 węzłów
 Uzbrojenie:
 SSM - 4 SS-N-2C/D Styx (2 bliźniacze) wyrzutnie
 4 SS-N-22 Sunburn (2 bliźniacze) wyrzutnie (jądrowa 200kt) - zasięg - do 120 km

9K79 Toczka, 9P129 (SS-21 Scarab)

Typ SRBM
 Długość 6400 mm
 Średnica 650 mm
 Rozpiętość 1440 mm
 Masa 2000 kg
 Zasięg
 Scarab A: 70 km
 Scarab B: 120 km
 Naprowadzanie bezwładnościowe
 Celność CEP: 160 m
 Głowica odłamkowa 9N123F (482 kg)
 kasetowa 9N123K (482 kg)
 jądrowa 9N123B o mocy 10kT

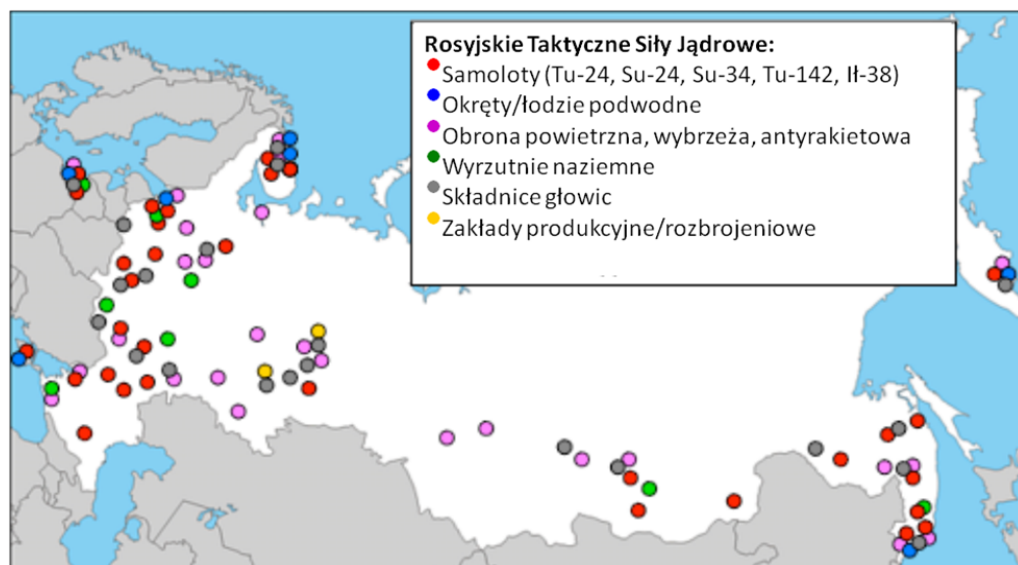
SS-26 Stone Tender, 9M720, 9M723, Iskander-M, Iskander-E

Klasa: SRBM
 Długość: 7.3 m
 Średnica: 0.92 m
 Masa startowa: 3,800 - 4,020 kg
 Ładunek: Pojedyncza głowica, 480 - 700 kg
 Przenoszenie: jądrowa 50-100 kT
 Zasięg: 280 - 400 km

BIBLIOGRAFIA

1. Koncepcja strategiczna NATO z 2010 r.
2. Doktryna obronna Federacji Rosyjskiej z 2010 r.
3. Andrzej Turkowski „Rola taktycznej broni jądrowej w doktrynie bezpieczeństwa Rosji” Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych nr 11 (987), 7 lutego 2013
4. Hans M. Kristensen, Robert S. „Norris Russian nuclear forces, 2014”, Bulletin of the Atomic Scientists 2014 70: 75;
5. Hans M. Kristensen „Non-Strategic Nuclear Weapons”, Raport Specjalny Federacji Naukowców Amerykańskich nr 3, maj 2012;
6. Igor Sutyagin „Atomic Accounting. A New Estimate of Russia's Non-Strategic Nuclear Forces”, Royal United Services Institute, listopad 2014

W chwili obecnej na terenie Rosji znajduje się ok. 50 centralnych magazynów do przechowywania głowic jądrowych, co w porównaniu z tym samym okresem 1991 (500 obiektów) oznacza 10-krotne zmniejszenie ich liczby. Miejsca bazowania terytorialnych Sił Jądrowych przedstawia rysunek 2.

Rys. 2. Miejsca bazowania rosyjskich taktycznych sił jądrowych.

Źródło: Hans M. Kristensen, Robert S. „Norris Russian nuclear forces, 2014”, Bulletin of the Atomic Scientists 2014 70: 75;

Przedstawione w opracowaniu dane oparte są na metodyce szacowania liczby głowic TBJ, opartej na deklarowanych, lecz niekoniecznie prawdziwych danych o ilości zlikwidowanych środków rażenia. Ich pełna weryfikacja nie jest możliwa, a w interesie Rosji nie leży ujawnienie potencjału TBJ. Istnieją jednak źródła, które stosując odmienny sposób kalkulacji podają, iż ilość rosyjskiej TBJ jest o połowę mniejsza od deklarowanej i wynosi ok. 1040 sztuk. Z powodu braku jednoznacznych danych, większość założeń, co do wielkości arsenału TBJ ma charakter spekulatyw-

ny. Może to prowadzić do przyjmowania przez sąsiadów Rosji przeszacowanego zagrożenia, jako podstawy własnego planowania obronnego. Choćby z tego względu ważne jest podjęcie na forum międzynarodowym wysiłków zmierzających do poprawy przejrzystości i budowy środków zaufania w odniesieniu do TBJ, obejmujących również kwestie doktrynalne jej użycia. Aktualny ich brak wywiera negatywny wpływ na poczucie bezpieczeństwa obywateli państw Europy Środkowo-Wschodniej i można się spodziewać, że stan ten szybko się nie zmieni. [MS, MM]

Regulacje w zakresie „non-strategic nuclear weapon”

Organizowane w cyklu pięcioletnim konferencje przeglądowe Traktu o Nieprolifracji Broni Jądrowej (NPT) stanowią forum wymiany poglądów o oczekiwaniach ze strony społeczności międzynarodowej w zakresie funkcjonowania różnorodnych mechanizmów redukujących ryzyko jej użycia. Ostatnie tej rangi wydarzenie miało miejsce w 2010 roku. Podczas spotkania delegacja FR dystrybuowała materiał przedstawiający zmniejszenie arsenałów taktycznej broni jądrowej do 25% jego zasobów z 1991 roku. Była to jednak deklaracja niewiążąca, dobrowolna i jednostronna. Obecnie bowiem brak jest regulacji z dziedziny prawa międzynarodowego regulujących wielkość potencjału tych środków rażenia. Nie odnosi się do nich również układ START nakładający ograniczenia w zakresie posiadanych środków przenoszenia oraz głowic, lecz jedynie o znaczeniu strategicznym. Z powyższego względu, z inicjatywy USA, w nowej koncepcji strategicznej NATO (2010) wskazano na potrzebę objęcia regulacjami niestrategicznymi zasobów broni jądrowej. Obecnie możliwe są trzy ścieżki postępowania: (1) wdrażanie środków wzajemnego zaufania, (2) działania jednostronne, (3) ograniczanie i redukcja zasobów na drodze negocjacji. W znacznej mierze wymienione sposoby działania miałyby większe oddziaływanie na Rosję z uwagi na jej większy potencjał taktycznej broni jądrowej, natomiast zastosowanie zasady wzajemności w tym zakresie efektywnie trudno byłoby

porównać i zweryfikować choćby z uwagi na zróżnicowaną strukturę składów tej broni oraz odmienne interesy mocarstw. Budowaniu wzajemnego zaufania sprzyja zwiększanie transparentności pomiędzy Rosją i USA, m.in. poprzez demontaż głowic ze środków przenoszenia, konsolidację składów i ich relokację jak najdalej od wspólnej granicy czy też poprawę bezpieczeństwa ich przechowywania. Każda ze stron może rozważyć jednostronne redukcje, choćby wycofując przestarzałe głowice bądź określone typy uzbrojenia, jak bomby grawitacyjne czy pociski manewrujące, deklarując ilościowe lub procentowe zmniejszenie swoich arsenałów. Rosja i USA mogą również negocjować górny limit posiadanych zasobów tej broni. Jest to jednak mało prawdopodobne z uwagi na wspomniane znaczne dysproporcje posiadanych przez nie zasobów. Również ograniczenie bazowania taktycznej broni jądrowej jedynie do własnego terytorium wydaje się być mało prawdopodobne w przypadku USA. W tej sytuacji innym rozwiązaniem mogłaby być dyslokacja jedynie w wyznaczonych składnicach oraz uzgodnienie mechanizmów wzajemnej kontroli. Ocenia się jednak, że Federacja Rosyjska ani nie ujawni faktycznych zasobów, ani nie poczyni kroków do ich ograniczenia. Doktryna wojskowa Federacji Rosyjskiej pozwala bowiem obecnie nie tylko na zastraszanie sąsiadów, ale również urzeczywistnienie obawy co do groźby użycia TBJ podczas konfliktu zbrojnego. [MM]

Centrum Szkolenia
OPBMR w SZ RP

☎ 814-537

📄 814-615

✉ csopbmr@aon.edu.pl